

TERZIJDJE

DE WRAAK VAN DE VREDE: CASSIERS' "TRIPTIEK VAN DE MACHT"

Met *Atropa. De wraak van de vrede* voltooide regisseur Guy Cassiers zijn *Triptiek van de Macht*. Elk luik behandelde een deelaspect van deze macht: *Mefisto for Ever* ging over de verleiding van de macht (première 20 oktober 2006), *Wolfskers* over de macht die vergiftigt (première 11 oktober 2007), en het sluitstuk *Atropa* (première 15 mei 2008) over de agonie van de macht.

Mefisto for Ever werd uitvoerig behandeld in Documenta 14 (2006), nr. 3-4. In deze bijdrage bespreekt Toon Brouwers ook *Wolfskers* en *Atropa*.

Machtig gif, of giftige macht: *Wolfskers*

Macht erotiseert, corrumpeert, en leidt onherroepelijk naar de eigen ondergang. Wie een klein beetje belangstelling heeft voor geschiedenis, weet dat alle grote 'wereldrijken' op een bepaald moment onherroepelijk teniet gaan.

In *Mefisto* toonde Cassiers ons de fascinatie van de macht, waarbij een acteur en theaterdirecteur in een totalitair regime steeds grotere compromissen sluit om zijn bevoorrechte status te behouden¹. In *Wolfskers* toont hij hoe de macht een dodelijk gif is. *Wolfskers* of 'belladonna' (*Atropa bella-donna*) is een plant uit de nachtschadefamilie (*solanaceae*), en is een van de giftigste planten die ons bekend zijn.² Terwijl *Atropa* de naam is van één van de schikgodinnen uit de oude Griekse mythologie: de dames die onze levensdraad spinnen en deze, wanneer het hen schikt, ook afknippen.

Voor *Wolfskers* haalden regisseur Cassiers en tekstschrijver Jeroen Olyslagers hun inspiratie bij de Russische filmregisseur Aleksandr Sokoerov die films maakte over Lenin, Hitler en Hirohito: drie machtige mannen uit de twintigste eeuw die op een pijnlijke manier ten onder zijn gegaan. Elk van hen wordt geconfronteerd met medestanders of tegenstrevers, en met één of meer vrouwen die een rol speelden in hun leven.

Cassiers toont Lenin op de scène als een zielige zieke en haast dementerende man die zich nog wil verzetten tegen Stalin, maar er niet meer de lichamelijke en geestelijke kracht toe heeft. Hij doet wat hersentraining in een vergeefse moeite het eens zo briljante mechanisme weer op gang te krijgen. Vic De Wachter maakt van de oude gehandicapte man een ietwat meelijwekkende bomp. Hitler wordt onder meer getoond op een banale picnic, samen met zijn vriendin Eva Braun. Hij komt een beetje komiekerig over, en Jan Verbist maakt van hem een schijnbaar goedaardige, grappassende nonkel. Hirohito is een gedistingeerde gentleman, die wat monkelend zijn omgeving gadeslaat, een amateur bioloog is, en heel afstandelijk over zichzelf praat in de derde persoon: 'de keizer vindt dit, en de keizer vindt dat'. Johan Leysen wekt met zijn wereldvreemdheid ook onze sympathie op.

De drie machthebbers geven allerminst de indruk sterke mannen te zijn. Ze zijn het misschien geweest, maar nu staan ze aan de rand van de afgrond, en blijven koppig geloven in hun status, in hun waarheid. Alle drie verklaren ze dat ze de zwakte willen uitroeien, maar alle drie zijn ze zelf zo zwak dat het enkel door de inspanningen van hun entourage is dat de 'schone schijn' kan worden opgehouden. En ook de vrouwen die tegenover de machthebbers staan, zijn geen sterke figuren. Eva Braun is een dom blondje, Kroepskaja een wat zeurende verpleegster, en de Japanse keizerin een leuk poppetje. Ze zijn elk op hun eigen manier dienstbaar aan, en dienstig voor de mannelijke machthebbers. Eva Braun als sportieve babe, Kroepskaja als zorgende moeder de vrouw, de Japanse keizerin als folkloristisch decorum.

Drie naast elkaar opgestelde constructies met videocamera's en draaiende schermen vormen het decor. Ze doen dienst als tafel of bed, of als kleurrijke achtergrond. Op het voortoneel hangt er een gaasdoek waarop projecties mogelijk zijn. Sommige scènes worden daardoor een beetje wazig, en andere lijken dan weer een hologram te tonen die een indringende inblik schijnen te geven in het getoonde. Jos Verbist (Hitler), Vic De Wachter (Lenin) en Johan Leysen (Hirohito) hangen elk op hun eigen manier een niet-conventioneel beeld op van de historische personages, die alle drie gevangen zitten in hun eigen kleine ruimte. De acteurs en actrices die de entourage voor hun rekening nemen, wisselen van plaats en van personage. Gilda De Bal en Veerle Eyckermans spelen diverse vrouwenrollen die met een ontwapenende vanzelfsprekendheid converseren met citaten van Tsjechov, Goethe en Aischylos. Dries Vanhegen is drie maal de onheilsboodschapper, die als Speer, Stalin of als MacArthur tegenover respectievelijk Hitler, Lenin of Hirohito komt verkondigen dat hun rijk uit is.

Waar de momenten uit het leven van de dictators aanvankelijk apart worden getoond, worden de parallellen in het afzonderlijke verhaal van de drie machthebbers geleidelijk aan duidelijker, tot ze elk op een pijnlijke manier bewust worden van hun getaande macht.

Aanvankelijk zitten ze gevangen in hun hokjes met blauw, goen of rood licht, maar aan het einde van het stuk komen ze steeds dichterbij elkaar. Hitler, Lenin en Hirohito blijven wel naast elkaar staan, maar ze vloeien samen tot één beeld waarin ze verbaal luidruchtig tegen elkaar opboksen, om tenslotte te blijven hangen op een stuiptrekkend "ik, ik, ik". Hetzelfde slot als bij *Mefisto*.

Mijn studenten 'voorstellingsanalyse' vonden omzeggens algemeen deze *Wolfkers* één van de meest boeiende voorstellingen van het seizoen. Voor hen zijn deze grote dictators van de twintigste eeuw echt verre geschiedenis, en de ongewone kijk op deze historische figuren betekende voor hen een boeiende kennismaking met het verleden. Maar enkele Japanse studenten waren verontwaardigd omdat Hirohito naast die twee andere dictators werd gezet. Keizer Hirohito was volgens hen helemaal geen dictator. En hij had beslist geen schuld aan de tweede wereldoorlog. De schuldigen waren enkel de generaals. (Hoe zeg je "wir haben es nicht gewusst" in het Japans?).

Ik heb met een niet aflatende interesse naar deze voorstelling³ gekeken. Op een intelligente wijze vertelt Cassiers met indringende beelden en sterk geprofileerde acteurs zijn discours naar een overtuigende conclusie. En toch mis ik iets. Bij zijn vorige voorstellingen was ik, ook al gebruikte hij een batterij technische snufjes en multimediale effecten, emotioneel sterk aangegrepen door zowel de problematiek, als door de sterke vertolkingen. In deze voorstelling blijft Cassiers veel meer afstandelijk en cerebraal. Zijn verbluffende vormtaal (en de ingenieuze vormgeving van Enrico Bagnoli, Diederik de Cock en Arjen Clerckx) werkt meer in op de rede, dan wel op het hart. Bij dit onderwerp mag dat.

Noten

- 1 Cf. *Documenta* XXIV, (2006) nr. 3-4, p. 208 e.v.
- 2 De benaming *bella donna* komt uit het Italiaans, en betekent 'mooie vrouw'. Tijdens de renaissance druppelden de vrouwen van stand vaak een extract van de plant in hun ogen om de pupillen wijder te maken, zodat hun ogen er groot en glanzend uitzagen. Ook vandaag gebruiken oogartsen nog druppels met atropine om de pupil te verwij-

den, zodat een onderzoek van het oog vlotter kan verlopen.

- 3 Voorstelling gezien te Antwerpen, Bourlaschouwburg, 18 oktober 2007.

*
*   *

De wraak van de vrede: Atropa

Trojaanse Oorlog

De wolfskers of *atropa bella donna* is de bekendste vertegenwoordiger van de nachtschadefamilie, en een bijzonder giftige plant. Atropa is ook de naam van één van de drie schikgodinnen uit de Griekse mythologie. Na de vrijspraak van Orestes, die wegens het doden van zijn moeder Klytaimnestra vervolgd werd door de wraakgodinnen, waren de drie dames omgeschoold tot schikgodinnen, die de levensdraad van de mensen spinden en deze ook wanneer het hen zinde door-knipten.

In dit derde luik wordt er niet naar de tweede wereldoorlog verwezen (zoals in de vorige twee), maar wel naar de Trojaanse Oorlog. De (blinde) dichter Homeros (achtste eeuw vC) bezong deze oorlog in zijn epische gedichten *Ilias* en *Odyseïa*. De oude Grieken of Achaeërs stonden hierbij onder leiding van koning Agamemnon van Mycene, de Trojanen werden geregeerd door koning Priamos. Het mythische verhaal van de Trojaanse Oorlog begint bij de ontvoering van de mooie Helena - de vrouw van Menelaos, koning van Sparta en broer van Agamemnon van Mycene - door Paris, een zoon van de koning van Troja. De oorlog duurde tien jaar en veroorzaakte de dood van vele helden, onder meer van Achilleus bij de Grieken, en van Hector bij de Trojanen. Uiteindelijk wonnen de Grieken door een list die door Odysseus was bedacht: zij wendden een aftocht voor en lieten een reusachtig houten paard achter (het *Trojaanse Paard*). De Trojanen haalden het paard binnen hun stadsmuren, maar 's nachts kwamen Griekse soldaten uit het paard gekropen, en openden de stadsmuren voor het weergekeerde Griekse leger. Troja werd grondig verwoest. In de *Odyseïa* verhaalt Homeros de avonturen van de Griekse held Odysseus, die er tien jaar over deed om van Troja over zee naar zijn vaderstad terug te keren, waar al die tijd zijn geduldige echtgenote Penelope braaf op hem had zitten wachten en spinnen.

Lange tijd werd door de historici en archeologen aangenomen dat de verhalen in Homeros' *Ilias* over deze oorlog verzonnen waren, en dat Troje nooit had bestaan. Het was de amateur-archeoloog en miljonair Schliemann die in 1870 op een heuvel aan de Dardanellen (een plek van waaruit de doortocht van de Bosporus kon gecontroleerd worden) de overblijfselen van een oude stad ontdekte die uit verschillende bovenliggende lagen bestond, waarvan er één duidelijk van een verwoeste en platgebrande stad was.

De Trojaanse Oorlog wordt bij benadering gedateerd tussen 1270 en 1250 vóór onze tijdrekening. Homeros schreef zijn heldendichten tussen 800 en 750 voor Christus, dus ongeveer vijfhonderd jaar na de feiten. De grote drie van de Griekse tragediedichters Aischylos, Sofocles en Euripides haalden in de klassieke vijfde eeuw vC de inspiratie voor hun theaterstukken grotendeels uit die Trojaanse oorlog, die pakweg achthonderd jaar vroeger had plaatsgevonden. Even ver van ons bed, als de dertiende eeuw van onze tijdrekening: de periode van de kruistochten. Of van de 'Rode Ridder'.

De stad die Schliemann ontdekte bestond uit tien lagen, waarvan de oudste dateert uit het derde millennium voor Christus. Troje moet dus eeuwenlang een machtige stadsstaat of natie geweest zijn, tot ze grondig werd verwoest door een alliantie onder leiding van Mycene. Dat de oorlog tussen de Grieken en de Trojanen om de mooie maar ontrouwe Helena zou gevoerd zijn is natuurlijk een fabeltje. Zowel vandaag als vroeger worden/werden oorlogen om sociaal-economische redenen gevoerd. Om olie bijvoorbeeld. Niet om liefdesaffaires.

Lange tijd was de stadsstaat Mycene schatplichtig geweest aan Kreta, maar van ca. 1400 af waren de rollen blijkbaar omgekeerd¹. Een 'hoogtepunt' uit de Myceense periode is de verovering van Troja (1250?) aan de Hellespont (of de Dardanellen): de toegangspoort tot de rijke landbouwgebieden en de ertsrijke gebieden (tin en koper voor het maken van brons) rond de Zwarte Zee. In de strijd om de hegemonie over het Oostelijke gedeelte van de Middellandse Zee had Troje, dat minstens geheel West-Anatolië beheerste en in de 14de en 13de eeuw vC erg machtig was, de strijd aangeboden tegen de Hettieten (Oost-Anatolië) en Cyprus (koperertsen) en bedreigde het Egypte. Wellicht werd Troje door een bondgenootschap van Grieken, Hettieten en Egyptenaren aangevallen, belegerd en verslagen. Europa, Klein Azië en Afrika in een soort wereldoorlog avant la lettre. Een oorlog om *Lebensraum*, om graan en om grondstoffen. Waar hebben we dat nog gehoord?

Lang hebben de oude Grieken of Achaeërs niet kunnen genieten van hun overwinning op de Trojanen. De invallen van de Doriërs - een ware volksverhuizing

Atropa (foto: Koen Broos)

die rond 1200 v.C. plaatsgreep - maakten een einde aan de Myceense cultuur. Het zou enkele eeuwen duren voor het Griekse vasteland een nieuw evenwicht had gevonden, en Mycene zou nooit meer een vooraanstaande rol in de geschiedenis spelen.

Agamemnon, de grote overwinnaar van de Trojanen, kwam volgens de mythe roemloos aan zijn einde. Na zijn terugkomst werd hij door zijn vrouw Klytaimnestra en haar minnaar in zijn bad vermoord. Uit wraak omdat Agamemnon jaren voordien hun dochter Ifigeneia had geslachtofferd om van de goden een gunstige wind te bekomen op weg naar Troje. De wraak van de moeder. En het was nog niet uit met de wraak: het verhaal van Orestes kwam er aan, die zijn moeder Klytaimnestra doodde uit weerwraak. En een goede vijftig jaar na de overwinning op Troje werd het Griekse schiereiland onder de voet gelopen door nieuwe golven van volksverhuizers. De Achaeërs werden de slaven van de nieuwe Grieken. De wraak van de vrede...

Vrijheid?

Voor *Atropa* leverde Tom Lanoye de basistekst.² Hij deelde de handeling op in drie delen: het thuisfront (Griekenland), het Oostelijke front (Troje), en weerom het thuisfront.

Bij het begin van de voorstelling zien we een sober toneelbeeld, opgebouwd met grote plavuizen. Op een verhoog staat ruggelings naar de toeschouwers een onbeweeglijke vrouwenfiguur. Geen kopie van het Amerikaanse vrijheidsbeeld, wel een niet mis te verstane verwijzing ernaar. En naar het Amerikaanse schoonheidsideaal: de vrouw blijkt immers de blonde en voluptueuze Helena te zijn.

Drie vrouwen worden getoond in hun isolement. De mooie Helena, om wie het volgens de mythe allemaal is begonnen, klaagt aan de Trojaanse kust over haar lot: haar schoonheid heeft haar weinig goeds gebracht. *"Als ik mocht kiezen, tussen schurft of schoonheid? Pest / Of pracht? Ik koos voor schurft én pest, én pus, én pokken."* Ifigeneia, de dochter van de Griekse veldheer Agamemnon, staat aan de Griekse kust en is in vervoering over haar nakende huwelijk met de Griekse veldheer Achilles. Bij de confrontatie van Ifigeneia en Klytaimnestra met Agamemnon, die zopas besloten heeft zijn dochter te slachtofferen om van de goden een gunstige wind te kunnen krijgen, wordt de toon definitief gezet. Dit is een stuk over de vrouwen. Niet over *De Trojaanse Vrouwen* (zoals bij Euripides) maar over de Trojaanse én Griekse vrouwen, of over vrouwen en moeders in het

algemeen, in hun confrontatie met de zinloosheid van een oorlog. De naieve goedgelovigheid van Ifigeneia, die haar extase over een huwelijk zonder pardon inwisselt voor een extase over sterven voor het vaderland, is schrijnend: *"Ik bied ons land mijn leven aan. Ik offer mij / Opdat de vijand zou vernietigd worden - dat / Wordt mijn gezin, mijn kind, mijn man, mijn monument. / De Griek moet heersen over de barbaren, en / Barbaren niet over de Griek."*³ Met gelijkaardige woorden vertrokken in de loop van de geschiedenis miljoenen jongeren naar diverse fronten. Terwijl haar moeder Klytaimnestra in koude woede het voornemen maakt: *'Dit blijft niet straffeloos'*.

Ifigeneia (met een haast vanzelfsprekende eenvoud en ter zelfder tijd een overweldigende intensiteit gespeeld door Abke Haring), treedt letterlijk en figuurlijk met een kinderlijke naaktheid haar dood tegemoet. *"Breng mij laurier en bloemenkransen, kroon mijn hoofd. / Brand wierook, sprenkel gewijd water over mij — / En dans. Draai kringen rond de tempel, rond het altaar, / En gun mijn keel dan eindelijk verademing / En snijdt. Bevrijd het bloed. Waarmee ik u bevrijd."*⁴

Beklemmend is de holle toespraak van Agamemnon tot zijn soldaten, die citaten kunnen zijn uit toespraken van Bush of Rumsfeld. Hij verantwoordt de oorlog als een soort van heilige missie, waarbij de 'oudste der democratieën' de burgers van Troje zal verlossen van verknechting en terreur, en het brengen van de vrijheid. *"Ons doel is niet om Troje te bezetten, leeg / Te roven of te kolonialiseren. Nee! / Wij willen slechts onze manier van leven, onze / Principes, onze vrijheden en waarden, onze / Verworvenheden redden van een manifest / Gevaar, dat mét zijn wortel uitgerukt moet worden. / Pas zo - door het verwijderen van elk obstakel - / Krijgt elke onderdrukte der Trojanen toegang / Tot onze normen, onze vrijheid, onze kennis."*⁵ En uiteraard wordt de toespraak besloten met een bevestiging van de superioriteit van 'ons wonderlijk uitzonderlijke land', en met een variant van 'God bless you / Gott mit uns'.

In het tweede deel jammeren Hekabe (weduwe van Koning Priamus), Andromache (weduwe van de veldheer Hector) en andere Trojaanse vrouwen in een aangrijpende klaagzang over de verwoesting van hun stad en het verlies van hun geliefden. Tegenover hun eindeloze verdriet kan de overwinnaar Agamemnon enkel de Bushiaanse triomfalistische woorden plaatsen: *"Wees gezegend: Troje is bevrijd! / Voortaan moet onze alliantie zich ertoe / Verbinden het weer op te bouwen en te schutten. / In iedere beschaving smachten man en vrouw / Naar vrijheid als naar voedsel, water, frisse lucht. / Wij danken die Trojaanse burgers die ons leger / Verwelkomden en die spontaan zijn meegegaan*

/ In de bevrijding van hun eigen stad."⁶ Wanneer hij het zoontje van Andromache opeist met als doel het te pletter te gooien kan hij in zijn cynische soldatenlogica haar verzet niet begrijpen, want heeft hijzelf ook niet een dochter verloren? En Hekabe die twee dochters verloor zou blij moeten zijn dat ze Cassandra nog heeft, die Agamemnon overigens welwillend tot zijn slavin en bijzit wil nemen. Wanneer Helena - om wie de oorlog toch zo gezegd is begonnen - wil tussenbeide komen, wijst Agamemnon haar honend terecht: zij is een verraadster wier rol is uitgespeeld. Het kindvrouwtje Cassandra (eveneens gespeeld door Abke Haring: de naieve Ifigeneia is weergekeerd in de gedaante van de waanzinnig geworden helderziende), door Agamemnon verkracht en vernederd, is de illustratie van het traditionele rollenpatroon dat de vrouw in de macho-staat is toebedeeld. Slavin en hoer. Maar Cassandra is ook waarzegster, en voorspelt de komende ondergang van de 'overwinnaars'.

In het derde deel bevinden we ons opnieuw in Griekenland: het nieuwe thuisfront. Klytaimnestra blijft treuren om de dood van haar dochter Ifigeneia. Haar confrontatie met Agamemnon is echter een discussie voor dovemansoren. Hij heeft toch maar zijn plicht gedaan? En nu is het tijd voor een herstelbeleid. "*Niet enkel Troje is aan wederopbouw toe. / Gezien onze verliezen - ook aan materieel - / Is het rechtmatig en normaal dat ook Trojanen, / Als dank en steun, een deel van óns herstel betalen.*"⁷ Maar voor Klytaimnestra heeft het leven geen zin meer. Wanneer ze tegenover de overwonnen en vernederde Trojaanse vrouwen komt te staan, is er ook geen traditionele confrontatie tussen winnaars en verliezers. Want iedereen is verliezer. Er groeit een verrassende en beklemmende solidariteit tussen de vrouwen, die uitdraait op een afrekening met het voor Troje en voor Griekenland zo catastrofale patriarchaat. Klytaimnestra gaat in op het verzoek van de andere vrouwen, en doodt Cassandra Hekabe en Helena, terwijl Andromache zichzelf op de bijl gooit. (Waardoor het mythische verhaal van Orestes overbodig wordt.)

Agamemnon is in niets meer de vastberaden en overmoedige veldheer, die de wereld wil veroveren. Hij kan Klytaimnestra enkel nog maar bidden en smeken dat zij ook hem zou doden, zodat hij uiteindelijk toch als een held voor zijn ideaal zou kunnen sterven. Maar Klytaimnestra weigert hem te doden, waardoor hij een ereplaats zou krijgen in het 'grootboek der geschiedenis'. Ze laat de bijl achter, en verlaat haar man met de woorden: "*Ik heb genoeg gedood, genoeg vergoed, genoeg / Betaald. Een vrouw moet leven geven, dat hebt u / In mij kapot gemaakt. Wat valt er meer te zeggen? / 'Sla toe'? Welnee. Laat dit uw dood zijn: blijf in leven*".⁸ Agamemnon blijft alleen achter op de scène, neemt de bijl, maar vindt niet de moed om er een einde aan te maken. Hij blijft maar wauwelen over zijn grote gelijk, en het voortzetten van de strijd. Het stuk eindigt niet met het drie-

voudige zielige “Ik, ik, ik” van de protagonisten uit de twee vorige luiken van de trilogie van de macht, maar wel met het even zielige: “*Wij kunnen dat. Wij? (kijkt weer om zich heen) Wij! (fade-out) Wij...*”

Parabel

Vele bewerkingen of actualiseringen van klassieke teksten willen te veel verduidelijken, te veel linken leggen. Sommige auteurs lopen inderdaad graag te koop met hun vermeende grote inzichten of zelfs visionaire gaven. Met als resultaat dat de bewerkingen ontaarden in wijsneuzerige leerstukken. Lanoye is niet in die val getrapt, en heeft met *Atropa* één van de meest boeiende ‘bewerkingen’ van het zogenaamde ‘klassieke repertoire’ gemaakt die ik de laatste decennia heb gezien. Het gebruik van alexandrijnen verleent aan de tekst een zekere statigheid, maar die niet geforceerd overkomt. De taal wordt hier in al zijn glorie op de planken in ere hersteld, mede dank zij de sublieme dictie en zegging van de hele cast. En eigenlijk is dit geen bewerking, maar een volledige herschrijving van een oud thema, die is uitgegroeid tot een harde en confronterende parabel over de huidige wereldpolitiek, en onze Westerse arrogantie. En over onze mannelijke arrogantie ook. Want Lanoye trekt in *Atropa* resoluut partij tegen de ‘mannelijke’ drang naar macht, overheersing, oorlog en dood. Hij kiest partij voor de vrouwen, die voor het leven opteren. Ook al gaan ze - schijnbaar contradictorisch - vrijwillig de dood in. Voortaan zal ik de *Oresteia* van Aischylos (en zeker de *Agamemnon* als eerste deel van de trilogie) met heel andere ogen bekijken.

Een speciale vermelding verdient Tim van Steenberg. Hij ontwierp kostuums die ter zelfder tijd erg antiek, en hedendaags oogden. En gelukkig kleepte hij de personages niet in het vermeende klassieke wit maar gebruikte hij uiterst subtiele, aangepaste kleuren. (De Griekse vrouwen waren in de klassieke oudheid overigens ook niet in het wit gekleed.)

Regisseur Cassiers maakt in zijn regie veel minder gebruik van technische snuffjes en hoogstandjes dan anders. Hij concentreert zich op de speelkracht van zijn acteurs, die allen haast de perfectie bereiken. Ariane van Vliet (Helena) Gilda de Bal (Klytaimnestra), Katelijne Damen (Andromache) en Marlies Heuer (Hekabe) benaderen in hun ontgoocheling, woede, verbittering en ontredde perfectie, terwijl de ontroerende Abke Haring (Ifigeneia/Kassandra) als jonge actrice op dezelfde hoogte staat. Vic de Wachter belichaamt als enige man op een genuanceerde manier de blinde overmoed en de zielige radeloosheid van het ‘strijdbare’ patriarchaat.

Zijn er geen minpunten? Die zijn er altijd. Maar in dit geval worden ze volledig weggeveegd door de monumentale impact van de voorstelling. Een statische voorstelling, jazeker. Maar meer beweging zou afbreuk hebben gedaan aan de overweldigende persoonlijke tragedie van de personages. Met *Atropa*⁹ heeft Cassiers zijn *Triptiek van de Macht* op een meesterlijke manier afgerond. Terwijl intussen 'de wraak van de vrede' voortwoedt op de beurzen.

Toon BROUWERS

Noten

- ¹ Vandaar het mythische verhaal van Theseus, de Griekse held die op Kreta de Minotaurus versloeg, en op die manier een einde maakte aan de Kretensische heerschappij. De Minoïsche beschaving op Kreta bloeide van ca. 3.000 tot 1000 v.C., met als hoogtepunt de periode tussen 1600 en 1400 v.C.. Een beïnvloeding (wederzijds?) door de Egyptische cultuur is waarschijnlijk. Opvallend is dat de Minoïsche paleizen (Knossos, Phaistos) dichtbij de kust lagen, zonder omwalling en praktisch onbeschermd. De reden van de teloorgang van de Minoïsche beschaving blijft tot op heden een boeiend raadsel. Wellicht heeft de vulkaanuitbarsting op Thera (of Santorini, een Cycladeneiland ten Noorden van Kreta) in ca. 1628 v.C. hier een belangrijke rol gespeeld. Kreta werd hierdoor wel niet totaal verwoest, maar de tsunami heeft wellicht wel de vloot grotendeels vernietigd, en de vulkanische asregen de landbouw verstoord. Geleidelijk aan kon Mycene het leiderschap over het Oostelijk deel van de Middellandse Zee overnemen.
- ² De tekstbrochure van 30 april 2008 vermeldt: Tekst: Tom Lanoye (vrij naar Euripides, Aischylos en Riverbend), Bewerking: Guy Cassiers, Erwin Jans, Tom Lanoye
- ³ *Atropa*, boekversie 2, p. 20
- ⁴ *Atropa*, boekversie 2, p. 24
- ⁵ *Atropa*, boekversie 2, p. 25-26
- ⁶ *Atropa*, boekversie 2, p. 35-36
- ⁷ *Atropa*, boekversie 2, p. 60
- ⁸ *Atropa*, boekversie 2, p. 73
- ⁹ Voorstelling gezien in de Bourschouwburg te Antwerpen, op 22 mei 2008